

LV

LV

LV

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 17.2.2011
COM(2011) 66 galīgā redakcija

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS

**Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe. Kā mūsu bērniem nodrošināt vislabākos
priekšnoteikumus nākotnei**

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS

Agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe. Kā mūsu bērniem nodrošināt vislabākos priekšnoteikumus nākotnei

1. IEVADS

Eiropas nākotnes pamatā būs gudra, ilgtspējīga un integrējoša izaugsme. Visām trim izaugsmes dimensijām ļoti svarīga ir izglītības sistēmu kvalitātes un efektivitātes uzlabošana visā ES. Šajā saistībā agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe (*ECEC*) ir izšķiroši svarīgs sekmīgas mūžizglītības, sociālās integrācijas, personīgās izaugsmes un turpmākas nodarbinātības pamats. Papildinot ģimenes centrālo nozīmi, *ECEC* ir dziļa un ilgstoša ietekme, ko ar vēlāka posmā veiktiem pasākumiem nevar panākt. Bērnu visagrīnākā pieredze veido visas turpmākās mācīšanās pamatu. Ja no mazotnes izveidots stabils pamats, vēlāka mācīšanās ir efektīvāka ar lielāku iespējamību, ka mācības tiks turpinātas visu mūžu, tādējādi samazinot priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas risku un palielinot izglītības rezultātu vienlīdzīgumu, kā arī mazinot izmaksas, kas rodas sabiedrībai neīstenotu talantu ziņā, un publiskās izmaksas sociālās, veselības un pat tiesu sistēmas jomā¹.

ES visaptverošajā stratēģijā “Eiropa 2020” ietilpst pamatiniciatīva “Jaunatne kustībā”, un tajā uzsvērtā radošuma un inovācijas nozīme saistībā ar konkurētspēju un mūsu dzīves līmeņa saglabāšanu ilgtermiņā. Šajā kontekstā iniciatīvā uzsvars likts uz nepieciešamību dod iespēju *visiem* jauniešiem cik vien iespējams pilnveidot talantus. *ECEC* piemīt potenciāls visiem jauniešiem nodrošināt labu dzīves sākumu nākotnes pasaulē un pārtraukt loku, kurā nelabvēlīgie apstākļi tiek mantoti no vienas paaudzes otrā.

Kvalitatīvas *ECEC* priekšrocības ir ļoti plašas — gan sociālajā, gan ekonomikas un izglītības jomā. *ECEC* ir izšķiroša nozīme, veidojot uzlabotu ES pilsoņu kompetenču pamatu nākotnē, kas mums ļaus pārvarēt vidēja termiņa un ilgtermiņa grūtības un izveidot kvalificētāku darbaspēku, kas spēj sniegt ieguldījumu tehnoloģiskās pārmaiņās un pielāgoties tām, kā izklāstīts pamatiniciatīvā “Jaunu prasmju un darbavietu programma”². Uzskatāmi pierādījumi liecina, ka līdzdalība kvalitatīvā *ECEC* palīdz sasniegt ievērojami augstākus rezultātus starptautiskos pamatprasmju testos (piemēram, *PISA* un *PIRLS*), kas līdzvērtīgi vienā līdz divos mācību gados apgūtajai mācību vielai³.

Kvalitatīva *ECEC* ļauj vecākiem labāk apvienot ģimenes un darba pienākumus, un tādējādi tā sekmē nodarbinātību. *ECEC* palīdz bērniem ne tikai ceļā uz nākotnes izglītību, bet arī dod iespēju integrēties sabiedrībā, veidot labklājību, un tā uzlabo viņu nodarbinātību pieaugušā vecumā⁴.

ECEC ir arī īpaši lietderīga nelabvēlīgos apstākļos esošām personām, ieskaitot tās, kas nāk no migrantu ģimenēm un ģimenēm ar zemiem ienākumiem. Tā var palīdzēt bērniem pārvarēt

¹ Komisijas paziņojums “Efektivitāte un vienlīdzīgums Eiropas izglītības un apmācības sistēmās”, (COM (2006) 481).

² Komisijas paziņojums “Jaunu prasmju un darbavietu programma: Eiropas ieguldījums pilnīgā nodarbinātībā” (COM(2010)682).

³ *OECD PISA 2009 results Vol.2: Overcoming Social Background* (2010. g.) 97.–98. lpp.; *IEA, PIRLS 2006 International Report*, (2007. g.) 158. lpp.

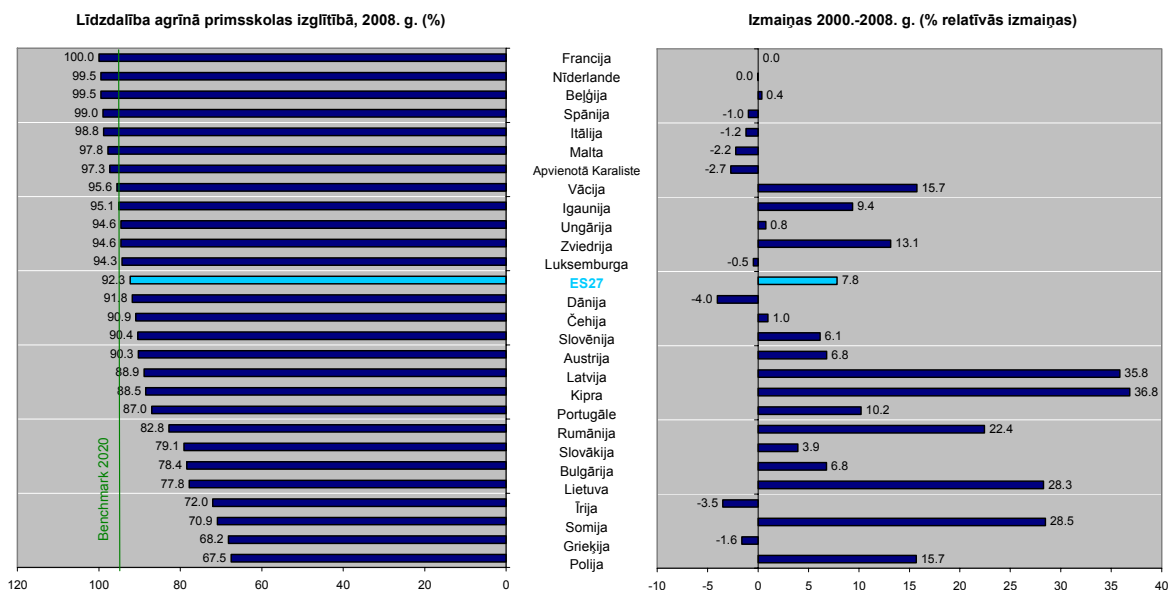
⁴ Padomes 2009. gada 26. novembra secinājumi par migrantu izcelsmes bērnu izglītību (OV C 301, 11.12.2009., 7. lpp.).

nabadzību un disfunkcionālus apstākļus ģimenē un tādējādi sekmēt stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīvā “Eiropas platforma cīņai pret nabadzību”⁵ izvirzīto mērķu īstenošanu.

Palīdzot bērniem īstenot savu potenciālu un radot iespējas to darīt, kvalitatīva agrīnā pirmsskolas izglītība un aprūpe var sniegt būtisku ieguldījumu, lai īstenotu divus konkrētus stratēģijas “Eiropa 2020” pamatmērķus: samazināt priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītājus zem 10 % un novērst nabadzības un sociālās atstumtības risku vismaz 20 miljoniem cilvēku.

Pašreizējā situācija un ES nozīme

Līdz šim vairākums ES mēroga darbību bijušas vērstas uz to, lai palielinātu vietu skaitu bērnu aprūpē un pirmsskolas izglītībā, tādējādi ļaujot lielākam skaitam vecāku, īpaši mātēm, iesaistīties darba tirgū. Eiropas Padomē 2002. gadā Barselonā dalībvalstis vienojās līdz 2010. gadam nodrošināt pilnas dienas vietas formālā bērnu aprūpē vismaz 90 % bērnu no trīs gadu vecuma līdz vecumam, kad jāsāk obligātās mācības skolā, un vismaz 33 % bērnu, kas jaunāki par trim gadiem. Progress bijis nevienmērīgs. Vecumā grupā līdz trim gadiem piecas valstis ir pārsniegušas 33 % mērķi un piecas citas tam pietuvojušās, taču lielākā daļa atpaliek, un astoņas valstis sasniegušas tikai 10 % rādītāju vai mazāk⁶. Vecuma grupā virs trīs gadiem astoņas valstis ir pārsniegušas 90 % mērķi un trīs citas tam tuvojas, taču gandrīz vienā trešdaļā dalībvalstu rādītājs ir zemāks par 70 %. Izglītības ministri 2009. gadā pastiprināja šo pieeju, nosakot jaunu Eiropas kritēriju – līdz 2020. gadam panākt, lai *ECEC* būtu iesaistīti 95 % bērnu no četrus gadu vecuma līdz obligāto mācību sākumam skolā. Kā redzams tabulā, patlaban vidējais rādītājs ES ir 92,3 %, kamēr daudzas dalībvalstis atpaliek.

Avots: EAC GD. Datu avots: Eurostat – UOE⁷.

Tāpēc joprojām ļoti būtisks uzdevums ir panākt, lai pirmsskolas izglītībā būtu iesaistīts lielāks skaits bērnu. Taču arī *ECEC kvalitātei* jābūt labai. Tāpēc dalībvalstis pēdējo gadu laikā ir paudušas vēlmi ciešāk sadarboties ES mērogā jautājumos, kas saistīti ar *ECEC* kvalitātes

⁵ Padomes 2010. gada 11. maija secinājumi par izglītības un apmācības sociālo dimensiju (OV C 135, 26.5.2010., 2. lpp.).

⁶ Komisijas dienestu darba dokuments “Barselonas mērķu īstenošana attiecībā uz pirmsskolas vecuma bērnu aprūpes pakalpojumiem”, (SEC (2008) 2524).

⁷ Datus par Apvienoto Karalisti sērijā ir pārtraukums no 2002. līdz 2003. gadam (agrākie rādītāji ir novērtēti pārāk augstu). Grieķijas 2008. gada dati aizstāti ar 2007. gada datiem.

uzlabošanu. Ministri 2006. gadā paziņoja, ka *ECEC* var dot vislielāko atdevi mūžizglītības ciklā, īpaši attiecībā uz nelabvēlīgos apstākļos esošajiem bērniem⁸. 2008. gadā ministri vienojās par prioritāšu kopumu ES mēroga sadarbībai skolu politikas jautājumos, tostarp par to, kā nodrošināt pieejamu, kvalitatīvu pirmsskolas izglītību⁹; pēc tam 2009. gadā viņi pieņēma stratēģisku sistēmu sadarbībai izglītības un apmācības jomā līdz 2020. gadam, kurā laikposmam no 2009. līdz 2011. gadam iekļauta prioritāte “veicināt visiem vienādu piekļuvi un stiprināt sniegtās izglītības un skolotāju atbalsta kvalitāti”¹⁰.

Ņemot vērā *ECEC* ietekmi uz priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanu un sociālās integrācijas veicināšanu izglītībā, tā būs iekļauta dalībvalstu stratēģijās par “Eiropa 2020” prioritāšu īstenošanu. Daudzas dalībvalstis pieliek pastiprinātas pūles, lai pārskatītu un reformētu savas *ECEC* sistēmas kopumā, sākot no stipri atšķirīgiem apstākļiem attiecībā uz *ECEC* reģistrācijas rādītājiem, piedāvājumu, kvalitāti, resursiem, koncepciju un pārvaldību.

Par šo jomu galvenokārt atbild dalībvalstis, taču pastāv vērā ņemama darbības joma, kurā ES šim procesam var piešķirt pievienoto vērtību, sekmējot labas prakses apzināšanu un apmaiņu, rosinot *ECEC* infrastruktūras un jaudas pilnveidošanu un atbalstot ES mēroga pētījumus par dažādiem *ECEC* kvalitātes un ietekmes aspektiem.

Šis paziņojums ir atbilde uz dalībvalstu pieprasījumiem sākt sadarbības procesu, kas tām palīdzēs risināt aprakstīto dubulto uzdevumu: nodrošināt **piekļuvi bērnu aprūpei un izglītībai** visiem bērniem, vienlaikus **uzlabojot to sniegšanas kvalitāti**, izmantojot labi integrētus pakalpojumus, kuru pamatā ir kopīgs redzējums par *ECEC* nozīmi, efektīvākas **mācību programmu sistēmas** un **personāla kompetenci**, kā arī **pārvaldības pasākumus**, kas vajadzīgi, lai to īstenotu.

Daži labākās prakses piemēri *ECEC* jomā jau atrodami ES dalībvalstīs. Komisija plāno izmantot atvērto koordinācijas metodi, lai palīdzētu dalībvalstīm noteikt, analizēt un izplatīt efektīvas politikas pieejas *ECEC* jomā un piemērot tās savai situācijai. Tā izmantos esošus instrumentus, piemēram, mūžizglītības programmu un struktūrfondus, lai atbalstītu inovāciju, personāla izaugsmi un infrastruktūru *ECEC* jomā. Komisija izmantos arī 7. pētniecības un attīstības pamatprogrammu, lai atbalstītu pētījumus, analīzi un liecību izstrādi par efektīvākajām *ECEC* pieejām ES un citur.

2 PIEKĻUVE *ECEC*

2.1 Vispārēja un integrējoša *ECEC*

Piekļuve vispārēji pieejamiem, kvalitatīviem un integrējošiem *ECEC* pakalpojumiem rada priekšrocības visiem. Tā ne tikai palīdz bērniem īstenot potenciālu, bet var arī veicināt vecāku un citu ģimenes locekļu līdzdalību saistītos pasākumos nodarbinātības uzlabošanai, ar darbu saistītā apmācībā, vecāku izglītībā un brīvā laika nodarbēs.

Agrīna bērnība ir posms, kurā izglītība visefektīvāk var ietekmēt bērna attīstību un palīdzēt novērst nelabvēlīgo apstākļu ietekmi. Pētījumi liecina, ka nabadzībai un disfunkcionāliem apstākļiem ģimenē ir vistiešākā saikne ar vājām sekmēm izglītībā. Jau triju gadu vecumā ir novērojamas būtiskas kognitīvās, sociālās un emocionālās attīstības atšķirības starp bērniem no turīgiem un nabadzīgiem apstākļiem, un, ja nekas netiek darīts, šīs atšķirības parasti palielinās līdz piecu gadu vecumam. ASV veikti pētījumi liecina, ka *ECEC* labvēlīgā ietekme

⁸ Padomes secinājumi par efektivitāti un vienlīdzību izglītībā un apmācībā (OV C 298, 8.12.2006.).

⁹ Padomes secinājumi par to, kā sagatavot jaunpieņemtus 21. gadsimtam — Programma Eiropas sadarbībai skolu jomā (OV C 319, 13.12.2008.).

¹⁰ Padomes secinājumi par stratēģisku sistēmu Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā (“*ET 2020*”) (OV C 119, 28.5.2009.).

uz bērniem no nabadzīgām ģimenēm ir divreiz lielāka par to, kāda tai ir uz bērniem no labvēlīgākiem apstākļiem¹¹. Tāpēc *ECEC* ir īpaši lietderīga bērniem no sociāli nelabvēlīgiem apstākļiem un viņu ģimenēm, ieskaitot migrantu un minoritāšu ģimenes¹². Tomēr no *ECEC* izrietošās priekšrocības palīdz ne tikai pārvarēt nabadzību, bet arī būtiski uzlabot apstākļus, un visās sociālajās grupās tā var palīdzēt ilgstošāk un rentablāk novērst daudzas ar izglītību saistītas problēmas nekā vēlāka intervence¹³.

ECEC ir būtisks veids, kā samazināt priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītājus, kas ir cieši saistīti ar nelabvēlīgiem sociālekonomiskiem apstākļiem. Vispārēji pieejama kvalitatīva *ECEC* var novērst sociālās attīstības un lasīt un rēķinātprasmes atšķirības starp bērniem no sociāli labvēlīgiem un nelabvēlīgiem apstākļiem un tādējādi pārtraukt vāju sekmju un neieinteresētības loku, kas parasti noved pie skolas pamešanas un līdz ar to arī nabadzības nodošanas no paaudzes paaudzē¹⁴.

Dati par bērniem no migrantu ģimenēm liecina, ka kopumā, tos salīdzinot ar skolēniem, kas mācās dzimtajā valodā, pastāv ļoti lielas atšķirības sekmju ziņā, ka daudzās dalībvalstīs otrās paaudzes sniegums ir zemāks par pirmās paaudzes sniegumu un ka priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas rādītāji ir vidēji divreiz lielāki¹⁵. Migrantu izcelsmes ģimenes bieži vien neprot valodu un nepārzina uzņēmējas valsts izglītības sistēmu, tāpēc atbalstīt bērnu mācīšanos var būt ļoti grūti. Būtiski pierādījumi liecina, ka līdzdalība *ECEC* programmās var ļoti labi ietekmēt migrantu izcelsmes bērnu kognitīvo un lingvistisko attīstību. Paraugprogrammas ASV ir apliecinājušas būtisku labvēlīgu ietekmi attiecībā uz sekmēm turpmākā izglītībā un ienākumiem, kā arī novēršot noziedzīgu uzvedību¹⁶. Agrīna valodas apguves nodrošināšanas bērniem, kas mājās runā citā valodā, ir būtisks aspekts, lai uzlabotu viņu gatavību skolai un ļautu sākt mācības vienlīdzīgā līmenī ar citiem bērniem.

Piemēram, romu minoritātes situācija nereti ir sarežģītāka, un lielākā daļa dalībvalstu saskaras ar sistēmas problēmām, ka nodrošināt piemērotas izglītības iespējas romu bērniem. Lai gan viņiem vajadzīgs lielāks atbalsts, romu bērnu līdzdalība *ECEC* kopumā ir ievērojami mazāka par pamatiedzīvotāju līdzdalību, un šo iespēju paplašināšana ir būtisks politikas uzdevums visā ES. *ECEC* var būt izšķiroša nozīme, lai pārvarētu romu bērnu nelabvēlīgos izglītības apstākļus, kā uzsvērts dažās dalībvalstīs patlaban īstenotajos izmēģinājuma pasākumos romu integrācijai, kas saņem ieguldījumu no ES budžeta¹⁷.

Attiecībā uz bērniem ar īpašām vajadzībām, iesaistoties ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām, dalībvalstis apņēmušās īstenot integrējošas izglītības pieejas¹⁸. Tomēr aptuveni 2 % skolas vecuma bērnu Eiropā paliek segregētā vidē. *ECEC* piedāvā plašākas integrācijas potenciālu bērniem ar īpašām izglītības vajadzībām, veidojot pamatu vēlākai integrācijai tradicionālās skolās.

¹¹ S.W. Barnett, 'Maximising returns from prekindergarten education', (2004. g.) 10. lpp.

¹² J. Bennett, 'Benchmarks for early childhood services in OECD countries', *Innocenti Working Paper* (2008. g.), 23. lpp.; Joseph Rowntree Foundation, 'Poorer children's educational attainment' (2010. g.).

¹³ S.W. Barnett, 'Benefits and costs of quality per-school education: evidence based-policy to improve returns'. *Paper presented at the 7th OECD ECEC Network meeting*, (2010. g.), 11. lpp.

¹⁴ Komisijas dienestu darba dokuments "Priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas mazināšana" (SEC(2011)96), 15. lpp.

¹⁵ Padomes secinājumi par migrantu izcelsmes bērnu izglītību (OV C 301, 11.12.2009.).

¹⁶ D. Nusche, 'What works in migrant education?', *OECD Education Working Paper No.22* (2009. g.) 27. lpp.

¹⁷ Sīkāka informācija: http://ec.europa.eu/regional_policy/themes/roma/about_en.cfm?nmenu=2.

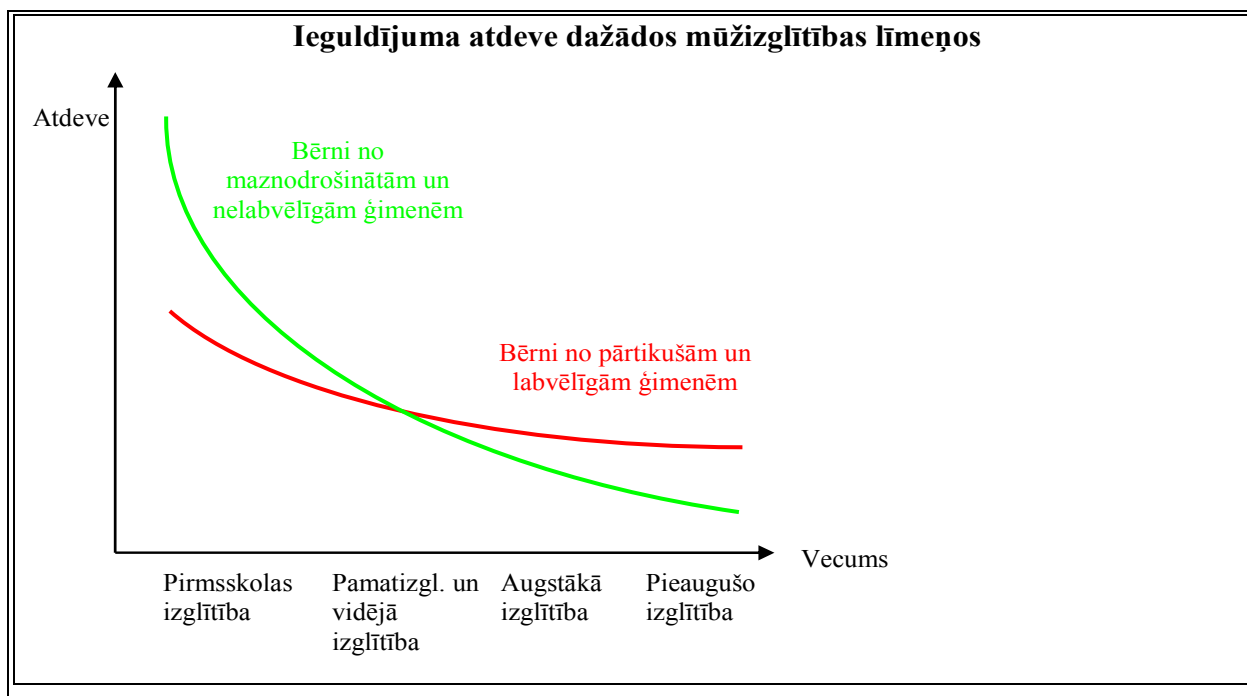
¹⁸ Visas dalībvalstis ir parakstījušas ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām (2006. g.), un gandrīz visas to ir ratificējušas.

Iepriekš aprakstītā *ECEC* potenciāla īstenošana, risinot integrācijas problēmas, ir atkarīga no *ECEC* sistēmas struktūras un finansējuma. Uzskatāmi pierādījumi liecina, ka vispārēja piekļuve kvalitatīvai *ECEC* ir lietderīgāka nekā intervences pasākumi, kas vērsti tikai uz neaizsargātām grupām. *ECEC* orientēšana uz īpašām mērķgrupām rada grūtības, jo ir grūti praksē pienācīgi noteikt mērķgrupas un tādējādi bieži vien tiek nelabvēlīgi ietekmēti palīdzības saņēmēji, un tas pat var izraisīt segregāciju vēlākos izglītības posmos. Salīdzinājumā ar vispārējiem pakalpojumiem pastāv arī lielāks risks, ka īpaši orientētie pasākumi tiek pārtraukti.

Ir svarīgi ņemt vērā, ka *ECEC* pakalpojumi, lai cik labi tie nebūtu, var tikai daļēji kompensēt ģimenes nabadzību un sociālekonomiski nelabvēlīgos apstākļus. Lai palielinātu kvalitatīvas *ECEC* labvēlīgo ilgtermiņa ietekmi uz bērniem no nelabvēlīgiem apstākļiem, *ECEC* ir visaptverošā stratēģijā jāsaista ar iniciatīvām citās politikas jomās (nodarbinātībā, mājokļu nodrošināšanā, veselībā utt.).

2.2 Efektīvs un vienlīdzīgs finansējums

Kā redzams tabulā, vislielākā atdeve rodas no ieguldījuma agrīnā pirmsskolas izglītībā, īpaši attiecībā uz bērniem no nelabvēlīgiem apstākļiem, savukārt ieguldījums vēlāku posmu izglītībā parasti rada neproporcionāli lielas priekšrocības bērniem no augstākiem sociālekonomiskiem slāņiem.

Avots: COM (2006) 481, 4. lpp.

Vienības izmaksas uz vienu bērnu *ECEC* var būt vismaz tik pat lielas kā skolā, īpaši ja pakalpojumi ir kvalitatīvi, taču pētījumi liecina, ka kvalitatīva *ECEC* var uzlabot izmaksu un ieguvumu attiecību. Tas nozīmē, ka ieguldījums agrīnā pirmsskolas izglītībā palīdz *ietaupīt* līdzekļus vēlāk¹⁹. Tomēr vairākumā dalībvalstu agrīnās pirmsskolas izglītības posmam tiek izlietots mazāk publisko līdzekļu nekā jebkuram citam izglītības posmam²⁰.

¹⁹ M.E. Lamb, 'Nonparental child care: context, quality, correlates and consequences', in W. Damon et al, *Handbook of Child Psychology* (1998. g.).

²⁰ OECD, *Doing better for children* (2009. g.), 15.lpp.

ECEC finansēšanas modeļi dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgi, to pamatā ir gan publiski, gan privāti avoti. Visas Eiropas valstīs no publiskiem avotiem finansē vai līdzfinansē *ECEC* bērniem, kas vecāki par trim gadiem; mazāk kā puse ES dalībvalstu sedz lielāko daļu izmaksu, neprasot ieguldījumu no ģimenēm. Pakalpojumi bērniem, kas jaunāki par trim gadiem, parasti tiek finansēti privāti. Dažas dalībvalstis piedāvā papildu finanšu palīdzību, papildu personālu un finanšu stimulus personāla saglabāšanai, lai nodrošinātu pakalpojumus riska grupām.

Ņemot vērā to, ka dalībvalstis pievērš pastiprinātu uzmanību *ECEC*, un sekas, kas izriet no publisko izdevumu ierobežojumiem, pastāv izteikta nepieciešamība nodrošināt finansējuma iespējami efektīvāku izmantošanu.

Uz tirgu balstītiem pasākumiem piemīt potenciāls ierobežot publiskos izdevumus un radīt lielākas izvēles un kontroles iespējas vecākiem; tomēr tam nevajadzētu ierobežot kvalitatīvu pakalpojumu pieejamību viesiem bērniem. Ģimenēm ar zemiem ienākumiem nereti visvairāk vajadzīga agrīna bērnu aprūpe un par zemāko iespējamo cenu, taču tās bieži vien nevar atļauties uz tirgu balstītus *ECEC* pakalpojumu saviem bērniem.

3. ECEC KVALITĀTE

3.1 Mācību programma

ECEC pakalpojumi jāizstrādā un jāsniedz tā, lai tie atbilstu visu bērnu vajadzību kopumam — kognitīvām, emocionālām, sociālām un fiziskām vajadzībām. Šīs vajadzības ļoti atšķiras no tām, kas ir vecākiem skolas vecuma bērniem. Pētījumi liecina, ka pirmie gadi ir visinformatīvākie bērna dzīvē. Šajā posma izveidojas viņu galveno ieradumu un uzvedības modeļu pamats visai dzīvei.

Nekognitīvo prasmju apgūšana (piemēram, neatlaidība, motivācija, spēja mijiedarboties ar citiem) agrīnā vecumā ir izšķiroši svarīga visam turpmākajam mācību procesam un sekmīgai sociālajai līdzdalībai, tāpēc *ECEC* mācību programmai jābūt plašākai par kognitīvo mācīšanos un jāietver socializēšanās un vairāki nekognitīvi aspekti. Tāpēc aprūpe un izglītība ir jāintegrē, neatkarīgi no tā, vai *ECEC* sistēma iedalīta a) bērnu aprūpē no dzimšanas līdz trīs gadu vecumam un b) pirmsskolas izglītībā no trīs gadu vecuma, vai arī tās pamatā ir vienota sistēma, kas ietver visu posmu no dzimšanas līdz obligāto mācību sākumam skolā²¹.

Ņemot vērā, cik plašs ir patlaban izmantoto pieeju klāsts ES, ir svarīgi pievērst uzmanību mācību programmas kvalitātes un atbilstības jautājumam, kā arī analizēt labu pieredzi dalībvalstīs un mācīties no tās, lai nodrošinātu vislielāko iespējamo *ECEC* labvēlīgo ietekmi.

3.2 Personāls

Personāla kompetence ir kvalitatīvas *ECEC* pamatā. Pienācīgi kvalificēta personāla piesaistīšana, izglītošana un saglabāšana ir grūts uzdevums. Bērnu aprūpes un izglītības integrācijas tendences uzlabo ar *ECEC* pakalpojumiem strādājošā personāla kvalifikāciju, tostarp augstāku un plašāku vajadzīgās izglītības līmeņa spektru, lielāku atalgojumu, labākus darba apstākļus, taču vispārīgais personāla profils paliek ļoti daudzveidīgs. Joprojām pastāv tendence deleģēt “izglītošanas” darbu kvalificētiem darbiniekiem, bet “aprūpi” mazāk kvalificētiem darbiniekiem, kas bieži vien nozīmē, ka individuālā bērna aprūpē un izglītībā trūkst nepārtrauktības.

Turklāt dažādās problēmas, ko risina *ECEC* personāls, un viņu uzraudzībā esošo bērnu daudzveidība prasa nepārtrauktu pedagoģiskās prakses izvērtēšanu, kā arī sistēmisku pieeju kvalifikācijas celšanai. Daudzās valstīs apmācība darbam ar bērniem, kas ietilpst riska grupās,

²¹ Eurydice Report, *Early Childhood Education and Care in Europe: Tackling Social and Cultural Inequalities* (2009. g.), 29. lpp.

iekļauta sākotnējā apmācībā, taču daudzi citi daudzveidības aspekti nav pietiekami apskatīti. Turklāt *ECEC* personālam reti ir pieejamas tādas pašas amatā ievadīšanas, apmācības darbā un nepārtrauktas profesionālās izaugsmes iespējas kā skolu skolotājiem.

Lai gan daudzās valstīs gūti panākumi, nodrošinot kvalificētāku un specializētāku *ECEC* personālu, daudzās citās valstīs šis process sākas no zemāka sākumpunkta, un šīs situācijas uzlabošana būs būtiska daļa jebkuros *ECEC* pakalpojumu paplašināšanas pasākumos.

Ļoti svarīgs jautājums ir *ECEC* personāla dzimumu līdzsvars. Gandrīz visas šajā jomā strādājošās personas ir sievietes. Tas radījis bažas jau ilgu laiku. Dažas valstis ir izvirzījušas mērķus vīriešu nodarbināšanai *ECEC* vai tiecas pārveidot profesiju, lai mazinātu dzimumu dalījuma problēmu²². Karjeras veidošanas iespējas *ECEC* jomā ir steidzami jāpadara pievilcīgākas vīriešiem visās ES valstīs.

3.3 *ECEC* pārvaldība

Kvalitatīvas *ECEC* radītās priekšrocības izpaužas ilgtermiņā, un tas nozīmē, ka pārējai sistēmai jāturpina iesāktais darbs, lai tas nezustu.

Sistēmiska pieeja *ECEC* pakalpojumiem nozīmē ciešu sadarbību starp dažādām politikas jomām, piemēram, izglītību, nodarbinātību, veselību, sociālo politiku. Šādas pieejas valstu valdībām ļauj vienkāršāk un efektīvāk sakārtot un pārvaldīt politiku, kā arī apvienot resursus bērniem un viņu ģimenēm. Tam vajadzīgs saskaņots redzējums, kas kopīgs visām ieinteresētajām personām, ieskaitot vecākus, kopīgs politikas satvars, kurā paredzēti visai sistēmai saskaņoti mērķi, un skaidri noteikti pienākumi un atbildības jomas centrālā un vietējā līmenī. Šī pieeja palīdz arī *ECEC* pakalpojumiem labāk pielāgoties vietējām vajadzībām. Politikas apmaiņa un sadarbība ES līmenī var palīdzēt valstīm mācīties no citu valstu labas prakses, īstenojot šo svarīgo un grūto uzdevumu.

Netraucētai pārejai no vienas iestādes uz citu (piemēram, no pirmsskolas iestādes uz pamatskolu) vajadzīga efektīva saziņa starp iestādēm, kā arī nepārtrauktība satura un standartu ziņā. Turklāt pāreja no ģimenes uz *ECEC* un no vienas vecuma grupas citā tās pašas iestādes ietvaros kļūst arvien svarīgāka, ņemot vērā augošo sociālo daudzveidību ES un arvien dažādāku sociālo un kultūras apstākļu integrēšanas radītās grūtības.

ECEC kvalitātes nodrošināšanas mehānismu pamatā parasti jābūt pieņemtam pedagoģiskajam satvaram, kas ietver visu posmu no dzimšanas līdz obligātā skolas vecuma sasniegšanai. Šādi satvari ir plašāki nekā tradicionālās mācību programmas. Tajos var noteikt vajadzīgo personāla kompetenci, pedagoģiskos virzienus un standartus, ka arī agrīnās pirmsskolas izglītības pakalpojumu tiesisko pamatu. Tajos var arī iekļaut iecerētos rezultātus, kas var palīdzēt novērot bērna attīstību, vecākiem sadarbojoties ar *ECEC* personālu, un gūt labākas sekmes turpmākos izglītības posmos. Satvaros var noteikt saskaņotus standartus visā sistēmā, kurus var izmantot rezultātu mērīšanai un kvalitātes nodrošināšanas pasākumu īstenošanai.

4. SECINĀJUMS

Komisija ir uzsvērusi nepieciešamību uzlabot *ECEC* visā ES, papildinot esošos kvantitatīvos mērķus ar pasākumiem, lai uzlabotu pakalpojumu pieejamību un nodrošinātu to kvalitāti. Atbildot uz Padomes 2008. un 2009. gada secinājumos paustajiem pieprasījumiem veidot lielāku politisku sadarbību par *ECEC* jautājumiem un tiecoties īstenot jauno Eiropas kritēriju attiecībā uz *ECEC* līdzdalību, priekšlikumā iekļauta darba programma sadarbībai starp dalībvalstīm galvenajos jautājumos, kas saistīti ar pieejamību un kvalitāti, ko atbalsta

²² OECD, *Starting strong II* (2006. g.), 170.–171. lpp.

Komisijas pasākumi. Šīs programmas kopsavilkums iekļauts tabulās zemāk. Šo darbu organizētu, izmantojot atvērto koordinācijas metodi, un tas būtu vērsts uz kopīgu problēmu noteikšanu un analīzi, labas prakses paraugiem un metodēm, kā sekmīgas pieejas piemērot citām sistēmām.

ECEC ir būtiska nozīme priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas mazināšanā, tāpēc galvenās problēmas kopā ar iespējamiem risinājumiem šajā jomā ir jāuzsver dalībvalstu valsts reformu programmās stratēģijas “Eiropa 2020” prioritāšu īstenošanai. Ir steidzami jānācās no labas prakses un pieredzes visā ES un tādējādi jāuzlabo *ECEC* politikas kvalitāte.

Ierosinātie jautājumi politiskai sadarbībai starp dalībvalstīm

Pieklūve ECEC

- Efektīvi izmantot *ECEC*, lai sekmētu integrāciju un mazinātu priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu
- Paplašināt kvalitatīvas *ECEC* pieejamību bērniem nelabvēlīgos apstākļos, migrantiem, romu bērniem (piemēram, stimuli nelabvēlīgos apstākļos esošu ģimeņu līdzdalībai, pakalpojumu pielāgošana ģimeņu vajadzībām, pieejamības palielināšana un pieņemamas maksas noteikšana)
- Apkopot datus par vispārēju pakalpojumu nodrošināšanas ietekmi un priekšrocībām salīdzinājumā ar orientētiem pakalpojumiem
- Izstrādāt efektīvus finansēšanas modeļus un nodrošināt atbilstošu līdzsvaru starp publisko un privāto ieguldījumu

ECEC kvalitāte

- Veidot mācību programmās atbilstošu līdzsvaru starp kognitīvajiem un nekognitīvajiem elementiem
- Veicināt *ECEC* personāla kvalifikācijas celšanu: kāda kvalifikācija atbilst konkrētiem amata pienākumiem
- Izstrādāt politiku, lai piesaistītu, apmācītu un saglabātu pienācīgi kvalificētu personālu *ECEC*
- Uzlabot *ECEC* personāla dzimumu līdzsvaru
- Veidot *ECEC* sistēmas, kurās aprūpe integrēta ar izglītību, ka arī uzlabot kvalitāti, vienlīdzīgumu un sistēmas efektivitāti
- Atbalstīt mazu bērnu pāreju no ģimenes uz izglītību/aprūpi, kā arī starp izglītības līmeņiem
- Nodrošināt kvalitāti: izstrādāt saskaņotus, labi koordinētus pedagoģiskos satvarus, iesaistot ieinteresētās personas

Atbalstam Komisija

- Veicinās labas politikas un prakses noteikšanu un apmaiņu, izmantojot atvērto koordinācijas metodi izglītības un apmācības jomā ar dalībvalstīm (*ET2020*)
- Atbalstīs inovatīvu pieeju izstrādi, veidojot starptautiskus projektus un sadarbības tīklus mūžizglītības programmā
- Atbalstīs pētījumus šajās jomās saskaņā ar 7. pētniecības un attīstības pamatprogrammu
- Rosinās dalībvalstis ieguldīt šajās jomās ar struktūrfondu starpniecību, konkrēti atbalstot personāla apmācību un pieejamas infrastruktūras izveidi
-